

Durerea stănesciană

Prof. Dr. Preda Gabriel
Liceul Teoretic „Sfânta Maria” Galați

Abstract: Suffering is a central dimension of Nichita Stănescu's poetry, beyond playfulness and vitalism. It appears in various forms—sadness, disappointment, anger—and acquires an ontological and philosophical status. The concept of “non-words” (*necuvinte*) expresses the inadequacy of language to convey the essential and transforms poetry into an exploration of the ineffable. Love is simultaneously a source of fulfillment and suffering, while autumn becomes a symbol of inner decline. In Elegies, pain is not lamentation but a path toward knowledge and existential lucidity. The poet embraces fragility as a revelatory means. Blue becomes a metaphysical symbol of dematerialization, pain, and infinity. By comparison, Eminescu expresses the pain of the idealist, Bacovia that of alienation, and Stănescu that of the seeker of meaning. Stănescu's pain is living, intellectual, and transfiguring. It enters into a European dialogue, becoming a form of knowledge and creation.

Keywords: *suffering, pain, human being, philosophy, poetry, knowledge*

Scriitura stănesciană pare mai mereu în zodia ludicului și a dragostei de viață, însă găsim și fragmente circumscrise tristeții, dezamăgirii, furiei. Se remarcă un lirism profund, adesea copleșitor, în care durerea capătă forme multiple: tristețe, dezamăgire, furie, dar și reflecție filosofică.

Poet al *necuvintelor*, Stănescu sondează profunzimea ființei umane, în încercarea sisifică de a exprima ceea ce e inefabil, esențial și totodată dureros. Termenul *necuvinte* a fost creat și popularizat de Nichita Stănescu; este un neologism poetic pe care îl folosește cu sens simbolic și filozofic, exprimând ideea unei realități dincolo de limbaj, a ceea ce nu poate fi rostit sau exprimat prin cuvinte obișnuite.

În volumul său „Necuvintele” (1969), Nichita explorează ideea că limbajul este uneori insuficient pentru a transmite trăiri, idei sau adevăruri profunde și că poezia trebuie să se apropie de „tăcere” sau de o formă de comunicare esențială, pură, aproape metafizică. Prin *necuvinte*, el propune o poetică a esenței, în care tăcerea, sugestia și gândirea abstractă pot valora mai mult decât rostirea. Termenul a devenit emblematic pentru stilul său poetic și pentru filosofia sa artistică. Durerea nu este doar un

sentiment trecător în creația sa, ci devine o stare de spirit, o dimensiune ontologică. Un prim aspect al durerii stănesciene este tristețea existențială, resimțită ca o imposibilitate de a atinge plenitudinea ființei sau armonia absolută cu lumea. În poeme ca *Leoaică tânără*, *iubirea* sau *Emoție de toamnă*, dragostea este o sursă de împlinire, dar și un motiv de suferință, de zbucium.

„Mi-am dus mâna la sprânceană,
la tâmplă și la bărbie,
dar mâna nu le mai știe.
Și alunecă-n neștire
pe-un deșert în strălucire,
peste care trece-alene
o leoaică aramie
cu mișcările viclene,
încă-o vreme,
și-ncă-o vreme...” [Stănescu, Nichita, 2009: 43]

În *Emoție de toamnă*, versul „A venit toamna, acoperă-mi inima cu ceva.” [Stănescu, Nichita, 2009: 88] exprimă nu doar o rugămintă, ci o teamă profundă, o dorință de protecție împotriva unei suferințe iminente. Toamna, convențional, este în artă un semn al apropierii sfârșitului; la Nichita Stănescu devine simbolul unei căderi interioare, iar inima este locul în care această durere se concentrează. Dezamăgirea este o altă fațetă a durerii stănesciene. Poetul este adesea dezamăgit de limitele cuvântului, de incapacitatea limbajului de a reda realitatea în toată complexitatea ei. În poemele din volumul *Necuvintele*, Stănescu problematizează tocmai această ruptură dintre cuvânt și esență, dintre semn și semnificat. Chemarea celui alt devine câteodată o incantație a neputinței, a neînțelegerii, a unei comunicări ratate. Se resimte această dezamăgire în fața unui univers care nu mai oferă răspunsuri, ci doar ecouri ale propriei neliniști. Pe lângă tristețe și dezamăgire, furia este o altă dimensiune a durerii în poezia stănesciană. Nu este o furie violentă, ci una mocnită, născută din conștiința profundă a absurdului, a fragilității existenței. În *II elegii*, tonul devine grav, aproape mesianic, iar vocea poetului pare a se ridica împotriva condiției umane. „Suntem ceea ce suntem”, par a zice poemele, cu o revoltă surdă împotriva unui destin implacabil. Furia este, paradoxal, intelectuală – o formă de luptă împotriva limitelor impuse de timp, spațiu, soartă.

Elegiile lui Nichita Stănescu sunt una dintre cele mai intense expresii poetice ale suferinței existențiale în literatura română. În acest ciclu de poeme, durerea nu este doar o stare afectivă, ci devine o dimensiune ontologică – o parte fundamentală a ființei și a cunoașterii. Nu este plângere, nu este cautare a alinării, ci explorare a durerii ca realitate profundă, necesară și inevitabilă, un drum inițiativ spre înțelegerea sinelui și a lumii.

În *Elegia întâia*, durerea capătă valențe filosofice. „Natura lucrurilor” este denaturată, iar poetul trăiește sentimentul sfâșietor al neapartenenței. Lumea nu mai este un loc sigur, ci un spațiu străin, în care omul e suspendat între materie și spirit, între trup și idee. Această tensiune e dureroasă pentru că presupune o ruptură între om și esența sa. Nu este o teamă de suferință, ci acceptare ca pe o condiție a devenirii.

În *Elegia a doua* și *Elegia a treia*, durerea este legată de iubire, de trecere și de memorie. Moartea nu este doar sfârșitul biologic, ci și o formă de uitare, o ștergere a sensului. Este căutată salvarea prin cuvânt, însă cuvântul însuși este insuficient – durerea de a nu putea spune cu exactitate ceea ce simte devine o altă formă de agonie. Astfel, suferința devine expresia neputinței de a prinde absolutul în forme finite.

În *Elegia a noua* identificăm o multitudine de simboluri ale efemerului (oul, pasărea, ochiul etc.), imaginea fragilității este dusă la extrem. Poetul își asumă propria vulnerabilitate, dar o transformă în simbol. Durerea nu este distrugătoare, ci revelatoare. Ea deschide drumuri către o înțelegere superioară, chiar dacă prețul este uriaș. Nichita face din elegie nu o lamentație, ci un act de luciditate dureroasă și frumoasă.

Prin *Elegii*, Nichita Stănescu ne învață că durerea este o formă de cunoaștere și de transfigurare, ea nu trebuie evitată, ci traversată. Numai așa omul se poate apropia de sine și de absolut. Acest ciclu poetic rămâne una dintre cele mai tulburătoare mărturii ale suferinței lucide din poezia română. Un aspect definitoriu al durerii stănesciene este caracterul ei metafizic. Pentru Nichita Stănescu, suferința nu se reduce la nivelul unei experiențe personale sau emoționale, ci devine o meditație asupra ființei, a sensului, a morții. El nu plânge doar pierderi concrete, ci mai ales pierderea sensului, a capacității omului de a trăi în armonie cu sine și cu universul. În acest sens, durerea este o consecință a lucidității, a unei conștiințe care vede dincolo de aparențe și care refuză să se împace cu superficialul.

Durerea

stănesciană este o stare totală, nuanțată, complexă. Ea nu este doar manifestarea unei suferințe intime, ci devine o formă de cunoaștere, un mijloc prin care se explorează sinele, limitele și raportul cu lumea și chiar lumile posibile. [Crăciun, Christian, 2024: 5]. Tristețea, dezamăgirea și furia nu sunt manifestări separate, ci aspecte ale aceleiași angoase existențiale, care face din poezia lui Nichita Stănescu un spațiu al profunzimii și al adevărului poetic.

În contextul analizei pe care o desfășurăm în acest eseu, dintre culorile ce formează cromatica scrisului stănescian se distinge albastrul. Consumatorul de artă observă că - dincolo de percepția generală a unui simbol – marii creatori aduc noi semnificații, propun simbolistica personală. Cunoscutul *Dicționar de simboluri* conceput de Jean Chevalier și Alain Gheerbrant descrie albastrul pe coordonata mental-cultural-filozofică:

„Dintre culori, albastrul este cea mai adâncă: privirea pătrunde fără să întâlnească niciun obstacol și se rătăcește în nemărginire, ca și cum culoarea ar încerca mereu să-i scape. Albastrul este cea mai imaterială dintre culori: natura nu o înfățișează, în general decât alcătuită din transparentă, adică un vid acumulat. Vid al aerului, al apei, vid al cristalului sau al diamantului. Vidul este precis, pur și rece. Albastrul este cea mai rece dintre culori și, în valoarea sa absolută, cea mai pură, în afara vidului total al albului neutru. De aceste calități fundamentale depinde ansamblul funcțiilor sale simbolice. Aplicată pe un obiect, culoarea albastră despovărează formele, le deschide, le desface. O suprafață colorată în albastru încetează să mai fie o suprafață, un zid albastru nu mai este un zid. Mișcările și sunetele, dar și formele dispar în albastru, se cufundă în el, se evaporă ca o pasăre în văzduh. Lipsit de materialitate în sine albastrul dematerializează tot ce pătrunde în el. Albastrul este un drum al infinitului în care realul se transformă în imaginar.”
[Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, 1995: 79]

„Cărțile se nasc din cărți”, spunea Nicolae Manolescu. Și poezia din poezie, am adăuga noi. Durerea din opera stănesciană este în oarecare măsură tributară celei din lirica lui Mihai Eminescu și a lui George Bacovia. Însă, formele diferă de ceea ce găsim în poezia lui Nichita Stănescu. Astfel, putem identifica trei tipuri de durere poetică, reflectând trei viziuni distincte asupra lumii și a ființei.

La Mihai Eminescu, durerea este adesea cosmică și romantică, izvorând din dorul de absolut, din conflictul dintre ideal și real. În poezii precum „Odă (în metru antic)” sau „Melancolie”, suferința devine o

experiență metafizică a eului care nu-și găsește locul în lume. Eul eminescian suferă pentru că visează imposibilul, iar durerea este rezultatul prăbușirii idealului în fața unei realități limitate. Timpul, moartea, pierderea iubirii – toate acestea sunt pentru el prilejuri de meditație tragică. Conștiința lirică eminesciană este mereu în căutarea unui sens, pe care nu-l poate atinge.

George Bacovia, în schimb, oferă o viziune dezabuzată, angoasantă, în care durerea se manifestă prin decadentă și depresie. Universul bacovian este al bolii, al ploii interminabile, al orașelor pustii, al iernii sufletești. Spre deosebire de Eminescu, Bacovia nu mai caută idealuri, ci acceptă cu resemnare o realitate moartă, lipsită de sens. Poezia sa nu mai este un strigăt către absolut, ci o constatare amară a vidului existențial. În acest sens, durerea bacoviană este organică, se confundă cu peisajul, cu materia, cu omenescul.

Nichita Stănescu se situează undeva între aceste două extreme: păstrează aspirația eminesciană către absolut, dar este conștient, ca Bacovia, de limitele realului. Ceea ce îl diferențiază însă esențial este modul în care durerea devine un proces de cunoaștere. Dacă Eminescu suferă pentru că vrea să atingă stelele, iar Bacovia pentru că nu mai crede în nimic, Stănescu suferă pentru că simte intens, pentru că încearcă să rostească rostul lucrurilor, dar se izbește mereu de tăcerea „necuvintelor”. Durerea lui este vie, filosofică, uneori furioasă, alteori lucidă.

Fiecare dintre acești mari poeți români oferă o ipostază diferită a durerii: Eminescu – durerea idealistului neîmpăcat cu lumea, Bacovia – durerea disperării și a alienării, Stănescu – durerea căutătorului de sens într-o lume dominată de limite și absențe. Toți trei metamorfozează suferința în poezie, dar o filtrează prin sensibilități diferite, care le definesc stilul și viziunea artistică unică.

Durerea este una dintre temele universale ale poeziei, iar Nichita Stănescu, poet al sensibilității profunde și al abstractizării suferinței, o transformă într-un element definitoriu al discursului său liric. În opera sa, durerea nu este doar un simptom al existenței, ci o formă de cunoaștere, o punte între eul interior și absolut. În același timp, durerea stănesciană se înscrie într-o linie poetică europeană unde suferința devine temelia meditației asupra condiției umane, a finitudinii și a aspirației spre transcendență.

Nichita Stănescu tratează durerea ca pe o entitate vie, capabilă să modeleze gândirea și să impună o nouă viziune

asupra lumii. În poemele sale, ea nu este doar trăită, ci și contemplată, disecată și sublimată prin limbajul poetic. Atât poeziile, cât și prozele sale exprimă un tip de durere rafinată, care izvorăște din dragoste, din neputința cuvântului, din ruptura dintre real și ideal. Durerea este rafinată până la transparență, un „albastru” al sufletului, metaforă recurentă pentru o suferință care nu distruge, ci înalță.

Această manieră de a conceptualiza suferința îl apropie pe Nichita de marii poeți europeni moderni. La Rainer Maria Rilke, de pildă, durerea este tot o formă de revelare a divinului în om, iar la Paul Celan, ea devine limbajul însuși, traumatizat de istorie, dar încă plin de memorie și sens. Ca și în poezia lui Celan, durerea la Nichita nu se poate rosti ușor – ea este încifrată în imagini, simboluri și ritmuri care îi conservă sacralitatea.

Totodată, durerea din poezia europeană – de la romantici la expresioniști – apare adesea ca reacție la o criză: fie ea personală, socială sau metafizică. La Baudelaire, suferința este rafinement decadent, la Trakl – haos interior, iar la Blaga – cunoaștere. Nichita Stănescu o învelește într-o tandrețe aproape mistică, transformând-o în motiv de creație și în mijloc de transcendere a limitelor umane.

Astfel, durerea din opera lui Nichita Stănescu nu este izolată de tradiția europeană, ci dialoghează cu aceasta, oferind o versiune românească originală, a suferinței poetice: una care nu se resemnează, ci transfigurează. El nu fuge de durere, ci o primește ca pe o lecție de frumusețe tragică – o amprentă a omenescului ce este, paradoxal, efemer și etern.

Note

[1] Stănescu, Nichita, *Necuvintele*. Editura Curtea Veche Publishing, București, 2009, p. 43

[2] *Ibidem*, p. 88

[3] Crăciun, Christian, *Anatomia și fiziologia lui A.* București, editura Eikon, 2024, p. 5

[4] Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*. Editura Artemis, București, 1995, p. 79

Referințe bibliografice

Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*. Editura Artemis, București, 1995

Stănescu, Nichita, *Necuvintele*. Editura Curtea Veche Publishing, București, 2009

Stănescu, Nichita, *Poezii*. Editura Albatros, București, 1987

Crăciun, Christian, *Anatomia și fiziologia lui A.* București, editura Eikon, 2024

Pagini web

<https://poetii-nostri.ro/nichita-stanescu-albastru-pescarus-poezie-id-20917/>

<https://pentrunichita.wordpress.com/poezii/11-elegii-1966/>